

2 Etikkrådets virksomhet

Etikkrådet for Statens pensjonsfond utland er et uavhengig råd som gir anbefalinger til Norges Bank om å utelukke selskaper fra Statens pensjonsfond utland eller sette selskaper til observasjon på grunnlag av retningslinjer fastsatt av Finansdepartementet. De etiske retningslinjene for fondets investeringer har både produktbaserte utelukkelseskriterier som rammer produksjon av tobakk, cannabis, kull og noen våpentyper, og atferdsbaserte utelukkelseskriterier som omfatter for eksempel økonomisk kriminalitet, salg av våpen til visse stater, menneskerettighetsbrudd og miljøskade. Terskelen for utelukkelse skal være høy. Retningslinjene er fremover-skuende og gjelder risikoen for pågående eller fremtidige uakseptable forhold og er ikke ment å være en mekanisme for å straffe selskaper for handlinger tilbake i tid. Etikkrådets anbefalinger offentliggjøres på rådets nettside så snart Norges Bank har offentliggjort sin beslutning.

Porteføljeovervåkning og innhenting av informasjon

Etikkrådet følger løpende med på om selskaper i fondet har virksomhet som kommer inn under retningslinjene for observasjon og utelukkelse fra SPU, og arbeider parallelt med mange saker og problemstillinger. Flere konsulenter har i oppdrag å identifisere selskaper som har virksomhet som kan omfattes av utelukkelseskriteriene. I tillegg følger rådet med på en rekke databaser og nettsteder med informasjon om for eksempel korrupsjon, våpensalg eller selskapers krenkelser av menneskerettighetene. Rådet mottar også henvendelser fra organisasjoner eller enkeltpersoner med oppfordring om å vurdere saker. Disse kan komme direkte til rådet eller være videresendt fra Norges Bank.

For produktkriteriene vurderer Etikkrådet alle selskaper som fanges opp i porteføljeovervåkingen. For atferdskriteriene, hvor det er et stort antall saker av svært forskjellig karakter, gjør rådet et utvalg for nærmere undersøkelse basert på normbruddets grovhet og omfang, konsekvensene av normbruddet, om selskapet selv forårsaket eller medvirket til normbruddet, selskapets tiltak for å forebygge eller bøte på skader og risiko for tilsvarende hendelser i fremtiden.

Informasjonstilgangen varierer betydelig fra land til land. For å kompensere for at ikke alle alvorlige forhold

fanges opp av den daglige porteføljeovervåkingen, gjennomfører Etikkrådet egne undersøkelser av områder med høy etisk risiko. Når Etikkrådet har valgt ut en problemstilling for nærmere undersøkelse, følger rådet gjerne denne over flere år. Rådet har for eksempel fokusert på selskaper med arbeidsforhold som grenser til tvangsarbeid, siden 2016 og har fulgt nøye med på naturressursutvinning i Vest-Sahara helt siden 2005.

Etikkrådet innhenter informasjon fra blant annet forskningsmiljøer og internasjonale og nasjonale organisasjoner og setter ofte ut konsulentoppdrag for å undersøke konkrete forhold. Rådet har også dialog med selskapene i løpet av vurderingsprosessen.

Som følge av en offentlig utredning av det etiske rammeverket for SPU ble retningslinjene for observasjon og utelukkelse justert i 2021. Disse endringene har i stor grad virket inn på Etikkrådets arbeid i 2022. To nye utelukkelseskriterier ble innført – ett produktkriterium og ett atferdskriterium – og det ble gjort utvidelser av virkeområdet for andre. Som en følge av dette ble Etikkrådet samtidig tildelt to nye stillinger. Det ble også lagt opp til at Norges Bank og Etikkrådet skal ha en tettere koordinering av arbeidet. I 2022 har dette vært tilfellet for en rekke selskaper og temaer, spesielt i forbindelse med implementeringen av de nye retningslinjene.

Oversikt over Etikkrådets virksomhet i 2022

Tabell 2.1 gir en oversikt over Etikkrådets virksomhet de siste tre årene. Utgangspunktet for Etikkrådets arbeid er selskapene i fondet. Selv om det i 2021 ble besluttet at antall selskaper i fondets referanseindeks skal reduseres betydelig, ligger antall selskaper i aksjeporteføljen foreløpig nokså fast på mer enn 9000 selskaper, og disse selskapene hadde sitt hovedkontor i mer enn 60 land.

Ved utgangen av 2022 var 91 selskaper utelukket fra fondet på anbefaling fra Etikkrådet, mens ni sto til observasjon. I tillegg har Norges Bank på eget initiativ utelukket 72 selskaper under kullkriteriet og satt tretten til observasjon. Det er nytt av året at Norges

Bank også kan vurdere selskaper etter klimakriteriet uten tilrådning fra Etikkrådet, men banken har så langt ikke offentliggjort noen slike beslutninger.

Etikkrådet gir sine anbefalinger, såkalte tilrådninger, til Norges Bank som fatter beslutning i sakene. I 2022 ga Etikkrådet tilrådninger om i alt 21 selskaper. Av disse gjelder 17 utelukkelse, én opphevelse av utelukkelse, to observasjon og én avslutning av observasjon. Ni av tilrådingene om utelukkelse skyldes endringene i retningslinjene fra 2021.

Ettersom Norges Bank gjør en grundig vurdering av alle tilrådninger og også trenger tid for å selge seg ut av selskaper, er noen av beslutningene som er offentliggjort i 2022, basert på Etikkrådets tilrådninger

Tabell 2.1 Nøkkeltall for Etikkrådets virksomhet i årene 2020–2022

År	2020	2021	2022
Aksjeselskaper i SPU ved årets slutt	9150	9340	9228
Utelukkede selskaper etter tilrådning fra Etikkrådet ved utgangen av året	71	80	91
Selskaper på observasjonsliste etter tilrådning fra Etikkrådet	6	9	9
Selskaper som Etikkrådet har avgitt tilrådning om i løpet av året	12	21	21
Selskaper som er utelukket i løpet av året etter tilrådning fra Etikkrådet	10	12	13
Selskaper som er satt til observasjon i løpet av året	0	3	4
Observasjoner som er avsluttet i løpet av året	1	0	4
Utelukkelse som er opphevet i løpet av året	2	3	2
Saker som er tatt opp til vurdering i løpet av året	120	91	81
Saker som ble avsluttet i løpet av året	104	86	79
Selskaper under arbeid i løpet av året	206	195	193
Selskaper som rådet har vært i kontakt med	77	66	71
Selskaper som rådet har møtt	16	12	14
Antall rådsmøter	10	14	10
Ansatte i sekretariatet	8	8	9
Budsjett (mill.)	18,7	18	20,2*

Tabellen oppsummerer omfanget av Etikkrådets undersøkelser av selskaper i 2022 sammenliknet med 2021 og 2020. Utelukkelse Norges Bank har besluttet uten tilrådning fra Etikkrådet under kullkriteriet, er ikke inkludert i tabellen. Selskaper som tas av børs, fjernes fortløpende fra listen over utelukkede selskaper.

*Økningen i budsjettet skyldes at Etikkrådet ble tildelt to nye stillingshjemler med budsjettvirkning fra hhv 1.1 og 1.7 2022

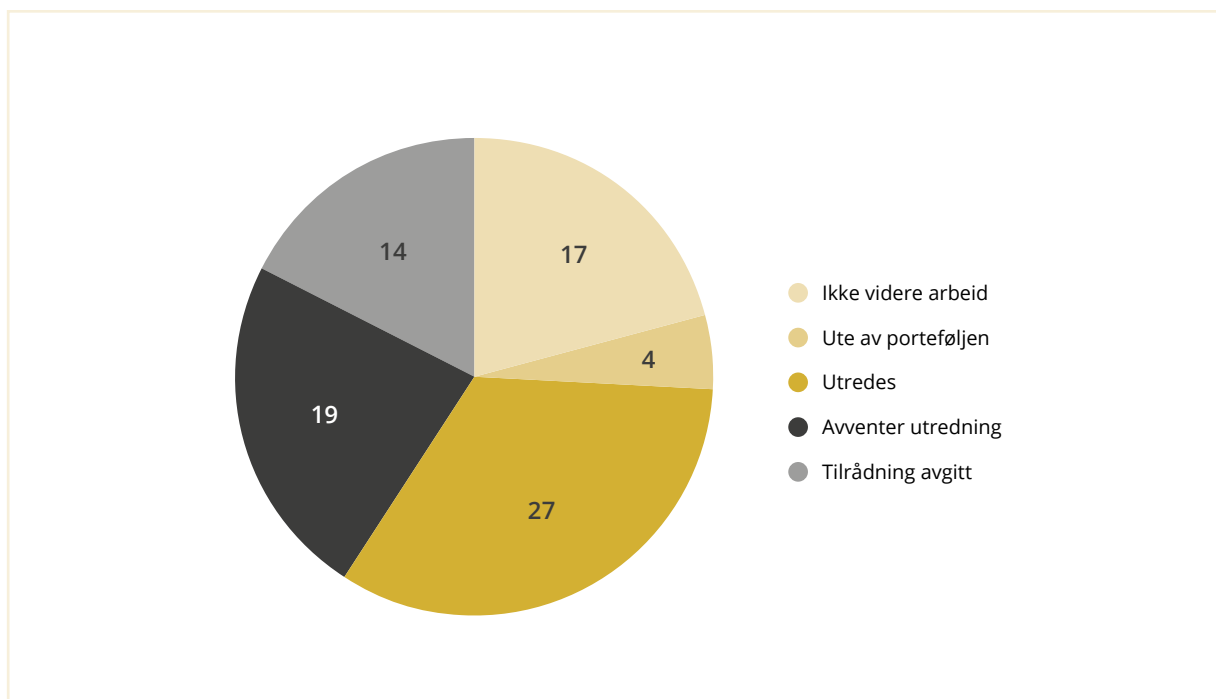
fra 2021. Av samme grunn er ikke alle tilrådningene fra 2022, offentliggjort ennå. Alle tilrådninger blir offentliggjort samtidig som Norges Bank offentliggjør sin beslutning etter at aktuelle verdipapirer er solgt. Sammendragene av tilrådningene som ble offentliggjort i 2022, står i kapittel 12.

Etikkrådet har hele tiden mange saker under arbeid, og det er normalt saker til vurdering under de fleste utelukkelseskriteriene. Det er ikke uvanlig at et selskap kan ha flere saker knyttet til seg. Det er også sakskomplekser som involverer flere enn ett selskap. I 2022 hadde Etikkrådet totalt 206 saker, som gjaldt 193 forskjellige selskaper, under arbeid. Av disse ble 81 saker fanget opp i løpet av året, mens 57 ble fanget opp i 2021. Utredningen av 79 saker ble avsluttet. Dette inkluderer både selskaper der det er gitt en tilrådning til banken, selskaper det ikke har vært grunn til å utelukke eller sette til observasjon, og selskaper fondet ikke lenger er investert i. Åtte selskaper som Etikkrådet utredet, gikk ut av fondet uten at det var gitt en tilrådning.

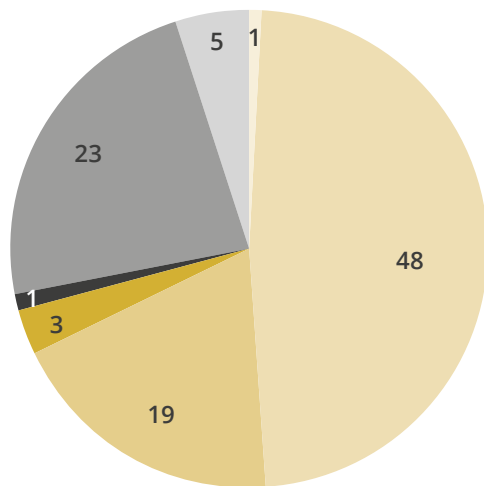
Figur 2.1 viser hvordan de 81 sakene som ble tatt opp til vurdering i 2022, har blitt behandlet. De fleste sakene ender ikke med en tilrådning om utelukkelse eller observasjon, men legges bort på et tidligere stadium av utredningsprosessen. For 14 av de 81 nye sakene i 2022 er det gitt tilrådninger om utelukkelse, observasjon eller opphevelse av utelukkelse eller observasjon, mens 17 er lagt bort. Utredningen av fire av de nye sakene ble avsluttet fordi selskapene ikke lenger var i porteføljen. 22 av sakene utredes fortsatt, mens utredningen av 19 av sakene ennå ikke er i gang.

Risiko for grov korrupsjon var vurderingstemaet for 15 av de nye sakene i 2022, mens økonomisk samarbeid med militæret i Myanmar var temaet for 10 av sakene. Andre temaer som går igjen, er blant annet tap av biologisk mangfold og medvirkning til menneskerettsbrudd gjennom salg av overvåkingsteknologi.

Figur 2.1 Årets nye saker

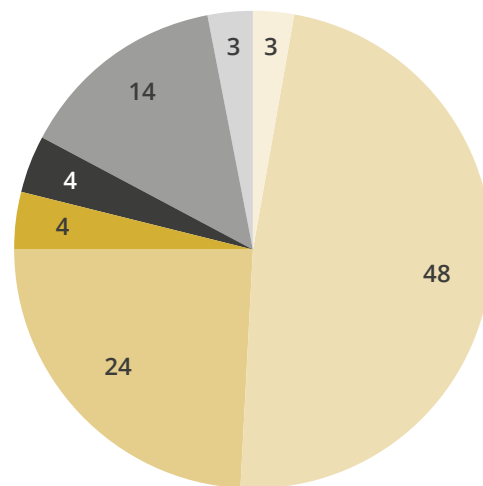

Figur 2.2 Regional fordeling av fondets aksjeinvesteringer

- Afrika: 1 %
- Asia: 48 %
- Europa: 19 %
- Latin-Amerika: 3 %
- Midtøsten: 1 %
- Nord-Amerika: 23 %
- Oceania: 5 %

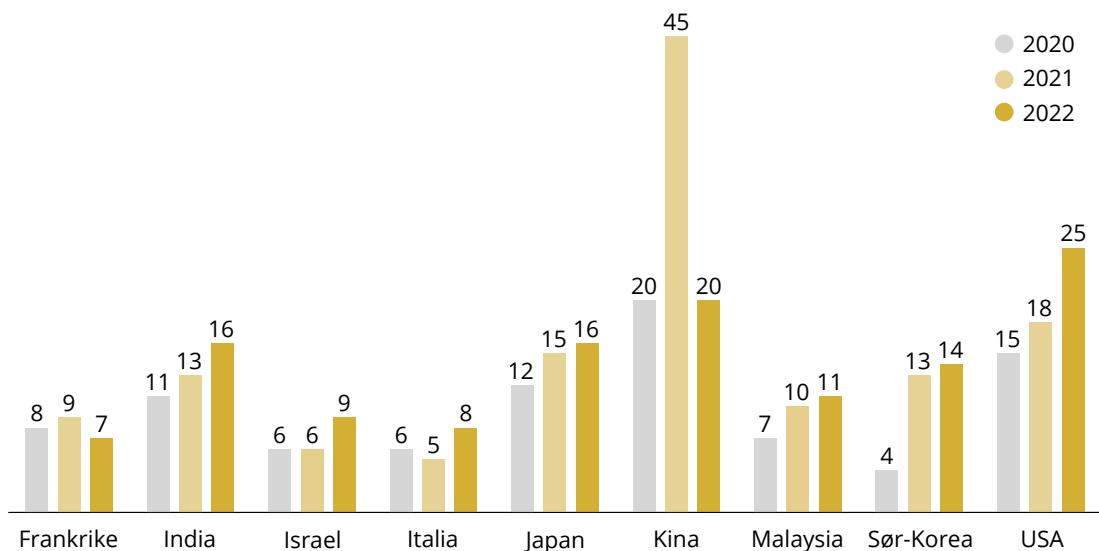
Figur 2.3 Regional fordeling av selskapene Etikkrådet hadde til vurdering

- Afrika: 3 %
- Asia: 48 %
- Europa: 24 %
- Latin-Amerika: 4 %
- Midtøsten: 4 %
- Nord-Amerika: 14 %
- Oceania: 3 %

Figur 2.2 og 2.3 viser henholdsvis den regionale fordelingen av SPU's aksjeinvesteringer ved utgangen av 2022 og selskapene Etikkrådet har hatt til vurdering i løpet av året. Den geografiske fordelingen av selskapene som Etikkrådet utreder, varierer fra år til år. I 2022 var det større grad av samsvar mellom den regionale fordelingen av selskapene i fondet og fordelingen til selskapene Etikkrådet hadde til vurdering, enn det har vært de siste årene. En viktig grunn til dette er at det er en overvekt av selskaper fra Europa og USA blant selskapene som er tatt opp til vurdering som følge av endringene av retningslinjene i 2021.

For de nær 100 asiatiske selskapene som Etikkrådet har vurdert i 2022, gjelder de fleste sakene økonomisk samarbeid med militæret i Myanmar, skipsopphugging og tvangsarbeid. De asiatiske selskapene undersøkes ofte som ledd i en gjennomgang av temaer som Etikkrådet følger spesielt godt med på fordi den etiske risikoen er stor, men det er også selskaper som fanges opp i den generelle porteføljeovervåkingen. Ti av selskapene rådet har gitt tilrådning om i løpet av 2022 er asiatiske.

Figur 2.4 Land med flest selskaper under utredning

Figur 2.4 viser antall selskaper under utredning i 2020, 2021 og 2022 fra de ni landene hvorfra flest selskaper var under utredning i 2022. I 2021 var Thailand og Storbritannia med i en lignende oversikt.

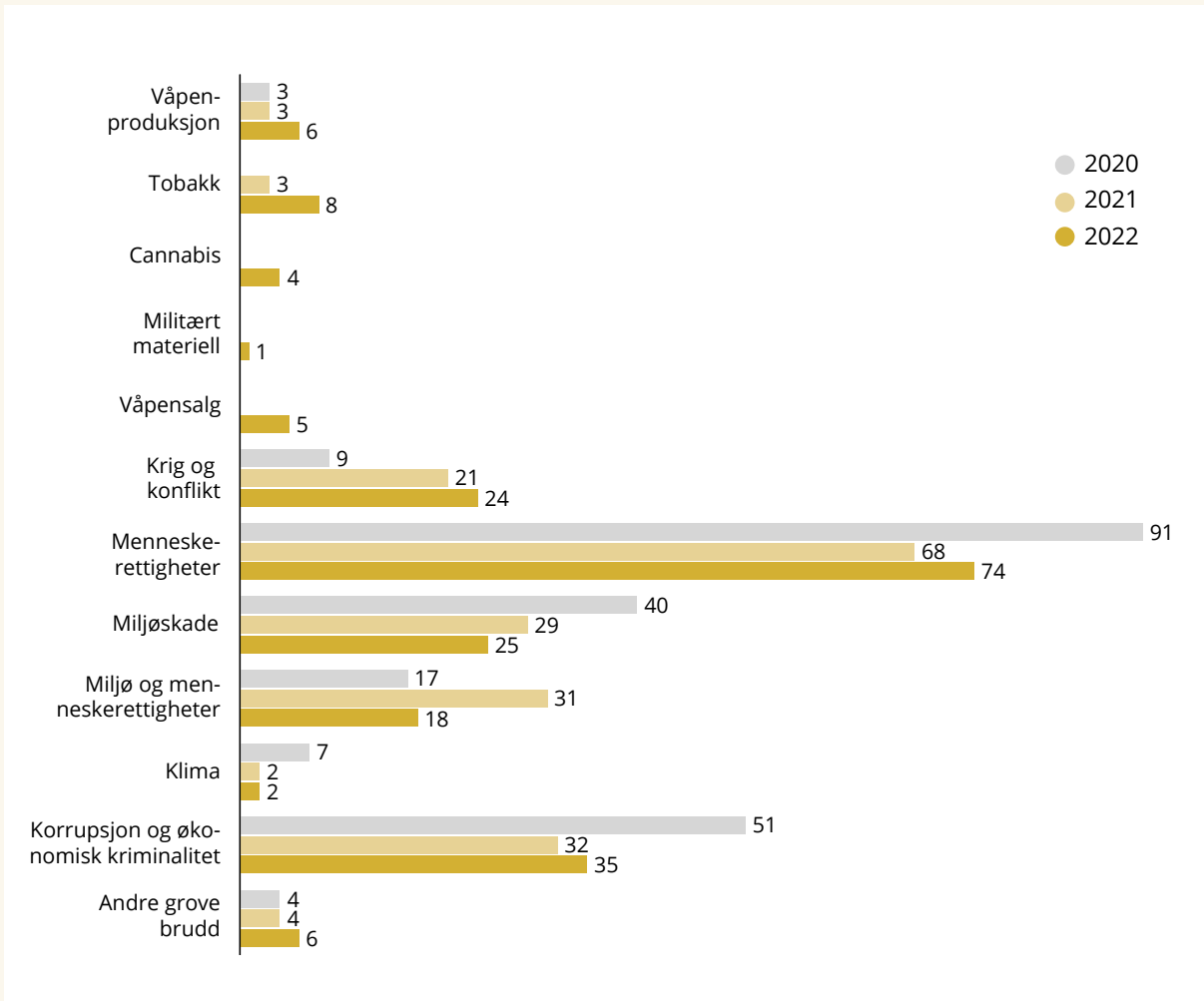
Rådet har i 2022 arbeidet med om lag 50 selskaper fra 14 ulike land i Europa. Som i 2021 er flest saker knyttet til risikoen for korrupsjon og ulike menneskerettighetskrenkelser. Menneskerettighetssakene gjelder blant annet overvåkning, tvangsflytting og brudd på urfolks rettigheter.

For de nesten 40 selskapene som hører hjemme på det amerikanske kontinentet, gjelder om lag en tredjedel av undersøkelsene menneskerettighetskrenkelser, men ellers er sakene spredt jevnt på de fleste kriteriene. Samtlige selskaper som er utelukket for produksjon av cannabis, er fra Nord-Amerika.

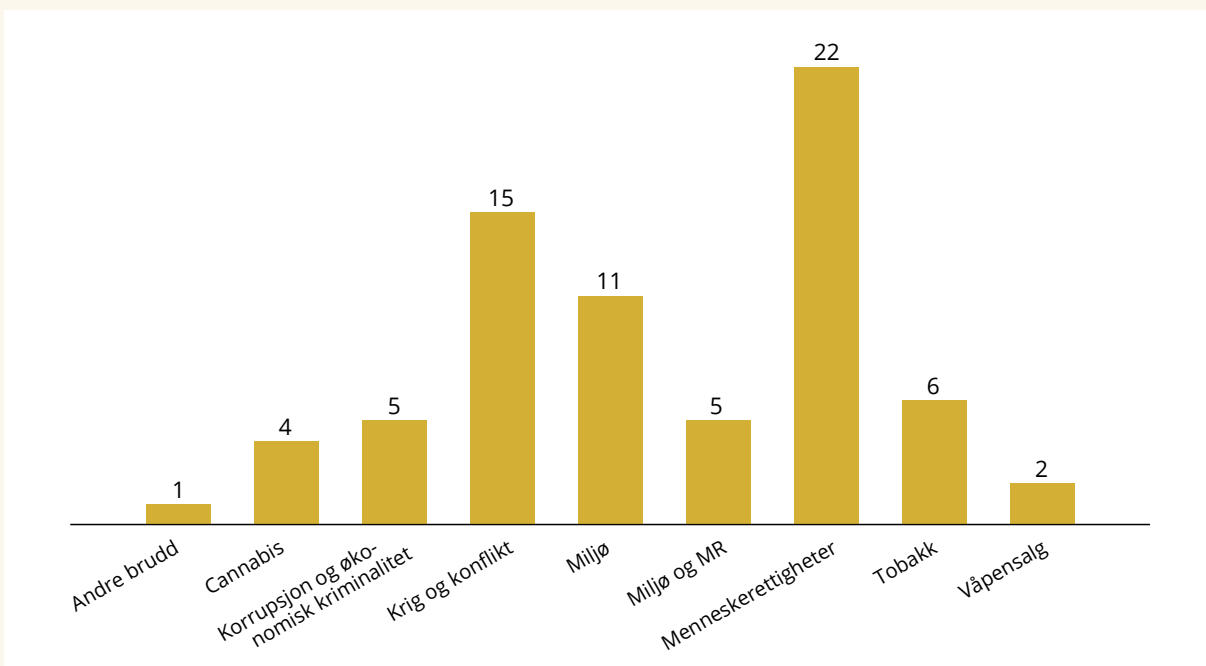
Økningen i selskaper fra USA, som hadde flest selskaper under utredning i 2022, skyldes blant annet endringene i retningslinjene i 2021 ettersom USA både har flere selskaper som produserer tobakk eller cannabis, og mange store våpenprodusenter. I 2021 var det en markant økning i antall kinesiske selskaper under utredning. Dette var blant annet knyttet til undersøkelser av menneskerettighetskrenkelser i forbindelse med interneringen av uigurer i Xinjiang-provinsen og vurderinger av selskaper som produserer medisin der kroppsdeler fra truede dyrearter inngår. En god del av disse sakene ble avsluttet samme år, men arbeidet knyttet til tvangsarbeid i Xinjiang pågår fortsatt.

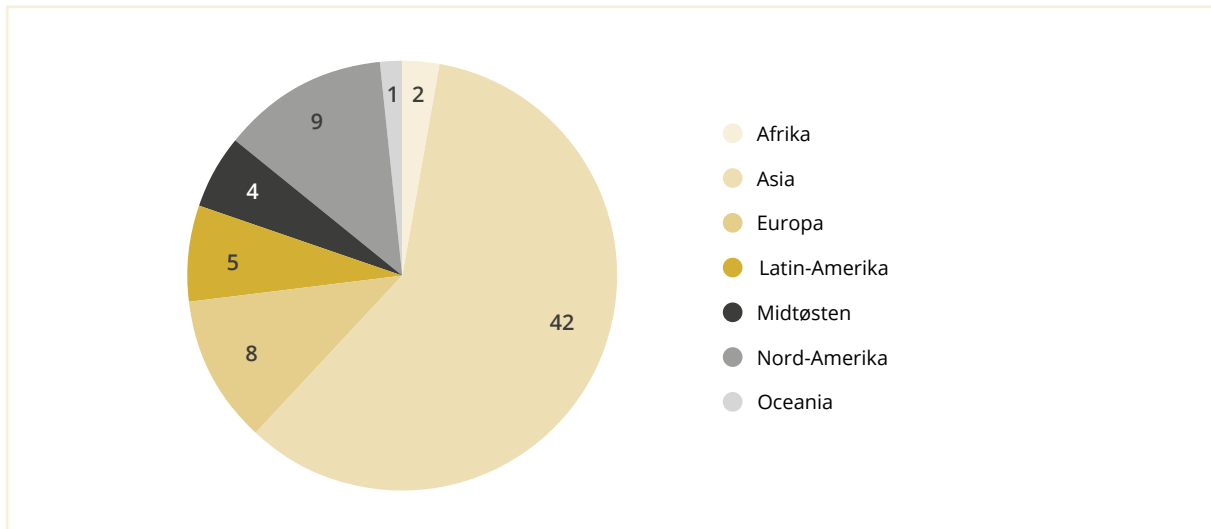

Figur 2.5 Etikkrådets arbeid fordelt på kriteriene

Figur 2.6 Kontakt med selskaper fordelt på kriteriene

Figur 2.7 Kontakt med selskaper fordelt på regionene der selskapene hører hjemme.

Arbeid under de ulike kriteriene

Figur 2.5 viser hvordan sakene Etikkrådet har arbeidet med, fordelt seg på utelukkelseskriteriene i 2022. Det har vært en betydelig økning av saker som er vurdert etter produktkriteriene på grunn av endringene i retningslinjene. Produksjon av cannabis og tobakk utgjør flesteparten av disse sakene, men det er også noen våpensaker.

Det er likevel fortsatt menneskerettighetssakene som dominerer. Mange saker har utgangspunkt i undersøkelser Etikkrådet selv initierer, for eksempel basert på antakelser om risikoen for tvangsarbeid i arbeidsintensive bransjer i noen land. Dermed undersøkes et stort antall selskaper innledningsvis. Først kartlegger rådet alle selskaper med en viss virksomhet som er eksponert for denne risikoen, og kontakter relevante selskaper for å få informasjon som kan bekrefte eller avkrefte Etikkrådets antakelser. Basert på selskapenes svar og informasjon fra andre kilder avgjør rådet så hvilke selskaper som skal utredes nærmere.

Noen enkeltsaker som blir utredet under menneskerettighetskriteriet, kan i utgangspunktet falle inn under flere av utelukkelseskriteriene selv om det er menneskerettighetskrenkelsene Etikkrådet fokuserer på. Et eksempel er aktiviteter som påvirker urfolksområder, der urfolk ikke har blitt tilstrekkelig konsultert og kan få sitt livsgrunnlag vesentlig forringet, samtidig som prosjektene som gjennomføres, forårsaker alvorlig miljøskade. Urfolks skånsomme bruk av naturen gjør at mange urfolksområder har store verneverdier og ressurser som ikke er utnyttet.

Under krig- og konfliktkriteriet har rådet vurdert en rekke saker hvor selskaper i fondet har økonomisk samarbeid med selskaper som er kontrollert av

militæret i Myanmar. Det er også noen saker som er knyttet til virksomhet på Vestbredden.

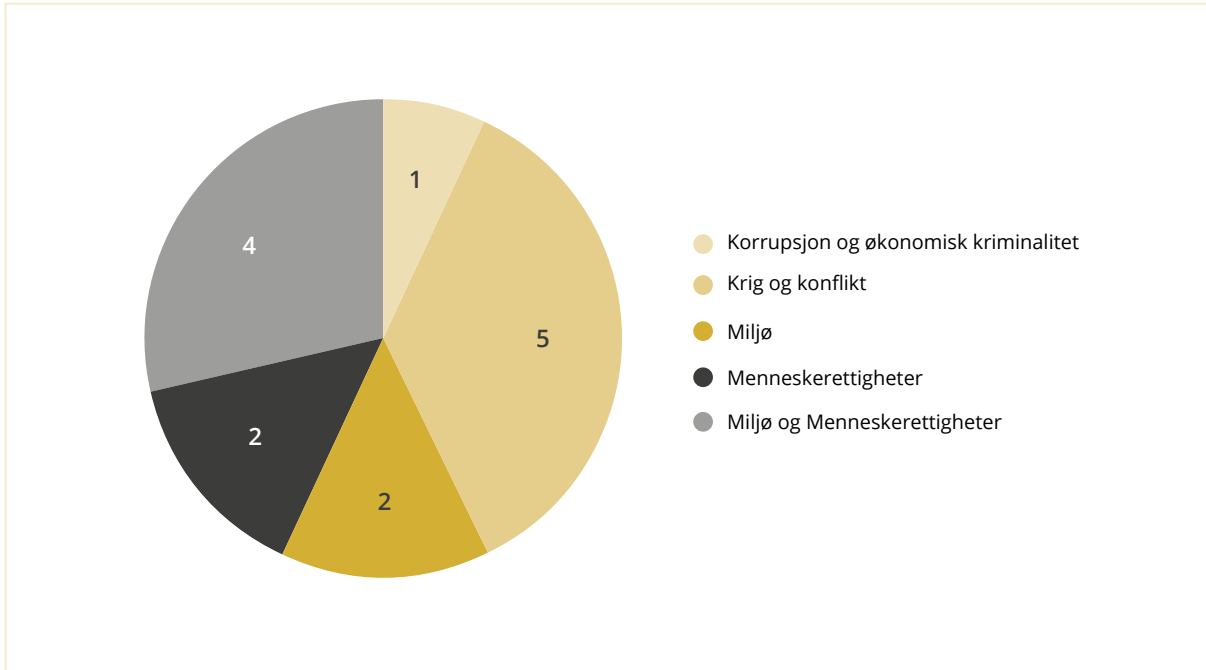
Under miljøkriteriet har rådet fortsatt arbeidet med gruve- og industriforurensning, skade på verneområder og tap av biologisk mangfold. Mye av arbeidet er ledd i en systematisk kartlegging av utvalgte risiko-områder, men to av de tre tilrådingene som ble gitt i 2022 under dette kriteriet, gjelder selskaper som er fanget opp i nyhetsovervåkingen.

Det har vært viktig for Etikkrådet å legge et godt grunnlag for arbeidet med utvidelsen av korrupsjonskriteriet til også å gjelde annen grov økonomisk kriminalitet. Flere finansinstitusjoner er nå under utredning for hvitvasking. Ellers gjelder en rekke av de nye sakene fra 2022 korrupsjon i telekomsektoren.

Under kriteriet for andre grove brudd på grunnleggende etiske normer har rådet sett på risiko for skade på kulturminner og ressursutvinning i tilknytning til Vest-Sahara.

Kontakt med selskaper

Figur 2.6 og 2.7 gir en oversikt over hvordan selskapene Etikkrådet har kontaktet, fordeler seg på region og utelukkelseskriterium i 2022. Etikkrådet har vært i kontakt med 71 selskaper og hatt møter med 14 av dem. Rådet kontakter selskaper som det etter innledende undersøkelser vil vurdere nærmere. Først ber rådet om informasjon fra selskapene som kan gi et bedre grunnlag for å vurdere deres virksomhet. Alle selskaper som utredes under atferdskriteriene, får anledning til å kommentere et utkast til tilråding før Etikkrådet eventuelt gir sin anbefaling til Norges Bank.

Figur 2.8 Antall selskapsmøter fordelt på kriteriene

Etikkrådet legger vekt på informasjon fra selskaper, og i tråd med Etikktutvalgets utredning kan manglende svar fra selskaper bidra til å forsterke den etiske risikoen. De fleste selskaper svarer, men det er også noen unntak. Av de 71 selskapene Etikkrådet kontaktet i 2022, var det 23 selskaper som ikke svarte. Noen av disse ble kontaktet sent på året, slik at svar fortsatt kan ventes. Det ble i 2022 gitt tilrådning om utelukkelse av ti selskaper som ikke hadde besvart rådets henvendelse. Syv av dem ble utelukket på grunnlag av produksjon av tobakk eller cannabis.

Når Etikkrådet møter selskaper, skjer dette ofte sent i utredningsprosessen, gjerne på grunnlag av et utkast til tilrådning om utelukkelse, eller i forbindelse med observasjon. Figur 2.8 gir en oversikt over selskapene Etikkrådet møtte i 2022 og kriteriene de ble vurdert under. Tre av selskapene Etikkrådet møtte i 2022, står til observasjon.

Revurdering av utelukkede selskaper

Et selskap blir ikke utelukket for en bestemt tidsperiode, og utelukkelsen kan oppheves så snart grunnlaget for utelukkelse faller bort. Etikkrådet undersøker årlig om de utelukkede selskapene fortsatt eier virksomheten eller produserer produktene som førte til utelukkelse. Dersom selskaper ber om det, eller hvis det er indikasjoner på vesentlige endringer, gjøres det grundigere undersøkelser. Hvis et selskap har gjennomført tiltak som har ført til tilstrekkelige forbedringer i forholdene utelukkelsen er basert på, avgir Etikkrådet en tilrådning om å oppheve utelukkelsen. Forbedringene må kunne observeres i praksis og ikke bare i selskapets strategier eller planer. En vanlig årsak til at Etikkrådet anbefaler å oppheve utelukkelsen av et selskap, er at selskapet har avsluttet eller avhendet den delen av virksomheten som utgjorde utelukkelsesgrunnlaget.

I 2022 har Etikkrådet anbefalt å oppheve utelukkelsen av ett selskap. Norges Bank fulgte rådets anbefaling og opphevet også utelukkelsen av et selskap basert på en tilrådning fra 2021. Selskaper som er tatt av børs, blir tatt av listen over utelukkede selskaper uten at tilrådingen blir opphevet.